

Çocuk İstismarı: Stres, Aile İşlevselliği, Sosyal Yalıtım, Kabul/Red

Child Abuse: Stress, Family Functioning, Social Isolation, Acceptance/Rejection

Başak Kubin Mete^{ORCID}, Filiz Bilge^{ORCID}

Öz. Bu çalışmada annelerin algıladıkları stres, sosyal yalıtım ve aile işlevselliği düzeyleri ve çocuk istismarı potansiyelleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca, çalışmada annelerin çocuklarını, çocukların ise annelerini kabul edici veya reddedici algılaması ve annelerin istismar potansiyeli ile çocuğun cinsiyeti arasındaki ilişkilere bakılmıştır. Araştırmaya 4. ve 5. sınıflarda öğrenim gören 207 öğrenci ile bu öğrencilerin anneleri katılmıştır. Araştırmada Çocuk İstismarı Potansiyeli Ölçeği, Aile Çocuk İlişkileri Ölçeği-Anne Formu, Algılanan Stres Ölçeği, Aile Ortamı Ölçeği, Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu uygulanmıştır. Çocuklara ise Çocuk Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeği verilmiştir. Araştırma sonucunda; çocuk istismar potansiyeli ve annenin çocuğuna yönelik kabul/red algısı üzerinde algılanan stres ve sosyal yalıtımın anlamlı yordayıcı oldukları; aile işlevselliğinin ise önemli bir etkiye sahip olmadığı saptanmıştır. Annelerin çocuk istismarı potansiyelinin ve annelerin kabul edici veya reddedici davranma algılamasının çocukların cinsiyetine göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Son olarak, kız çocuklarının annelerinin davranışlarını erkek çocuklarına göre daha reddedici boyutta algıladıkları belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler. Çocuk istismarı potansiyeli, ebeveyn kabul red kuramı, stres, aile işlevselliği, sosyal destek

Abstract. In this study, it was aimed to investigate the relations between mother's child abuse potential and the perception of acceptance/rejection of mother and perceived stress, social isolation and family functioning. Children's parental acceptance/rejection perception was examined in terms of gender differences and relationship between level of child abuse and gender of the child were investigated. The sample is composed of 207 students and the mothers of these students. Child Abuse Potential Inventory, Parental Acceptance-Rejection Questionnaire – Mother Form, The Perceived Stress Scale, The Family Environment Scale, The Multidimensional Scale of Perceived Social Support and Personal Information Form were administered. Children participants completed the Child Parental Acceptance-Rejection Questionnaire with Control Scale Mother Version. It was found that perceived stress and social isolation play a significant role in child abuse potential and the perception of acceptance/rejection of mother but there was no significant relationship with family functioning. Finally, it was determined that the perception of girls toward behaviors of mothers was more rejecting than boys' perception.

Keywords. Child abuse potential, parental acceptance rejection theory, stress, family functioning, social support

Başak Kubin Mete (Sorumlu Yazar)

TCDD Taşımacılık A.Ş. Genel Müdürlüğü, Ankara, Türkiye
e-mail: basakkubinmete@tcddtasimacilik.gov.tr

Filiz Bilge

Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Ankara, Türkiye
e-mail: fbilge@hacettepe.edu.tr

*Bu makale Başak Kubin Mete'nin Filiz Bilge danışmanlığında yürütülen yüksek lisans tezinin özetidir.

Geliş / Received: 11 Ağustos/August 2016
Düzeltilme / Revision: 20 Eylül /September 2018
Kabul / Accepted: 15 Ekim/October 2018

Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği
Turkish Psychological Counseling and Guidance Association

Çocuk istismarı hukuk, tıp, psikoloji, sosyoloji gibi farklı disiplinlerin çalışma alanına giren kapsamı geniş ve ciddi sonuçları olan toplumsal bir sorundur. Dünya genelinde fiziksel, duygusal ve cinsel istismara maruz kalan çocukların sayısı azımsanamayacak kadar çoktur. Amerika Birleşik Devletleri'nde yürütülen Dördüncü Ulusal Çocuk İstismarı ve İhmali Görülme Sıklığı araştırmasının elde ettiği bulgulara göre bir yılda 1.25 milyondan fazla çocuk istismar mağduru olmuştur. Buna göre ABD'de her 58 çocuktan birinin istismara maruz kaldığı söylenebilir (Sedlak ve ark., 2010). ABD'de yapılan bir başka araştırmada 2013 yılında 679,000 çocuk ihmal ve istismar mağduru olduğu belirlenmiştir (U.S.HHS ve ark., 2015). Avrupa'da yürütülen çalışmalara göre ise fiziksel istismarın %22,9, cinsel istismarın yaygınlık oranı %9,6, duygusal istismarın ise %29'dur (Dünya Sağlık Örgütü [DSÖ], 2013).

Çocukların son bir yılda %25'nin ihmal yaşantısı olduğu ve araştırmaya katılan çocuklardan yarısının duygusal istismara maruz kaldığı belirlenmiştir. Fiziksel istismar mağduru olan çocukların oranının ise %45 olduğu tespit edilmiştir (UNICEF, 2010). Son çalışmalardan birinde ise anne babaların çocuklarının davranışlarına kızdıklarında %74'ünün duygusal şiddet, %23'ünün ise fiziksel şiddet davranışına başvurdukları belirtilmiştir (Bernard van Leer Vakfı, 2014).

Çocuk istismarı, çocuğun hayatına, psikolojik ve fiziksel sağlığına, gelişimine, yetenek ve becerilerine zarar veren davranışlardır. Fiziksel istismar; çocuk üzerinde sorumluluk ve güç sahibi olan veya çocuğun güvendiği bir ebeveynin veya herhangi bir kimsenin, çocuğun zarar görmesine veya zarar tehdidi ile karşı karşıya kalmasına neden olmasıdır (DSÖ, 2006). Duygusal istismar ise çocukta bilişsel, duygusal veya başka zihinsel bozuklukların oluşmasına neden olan ve olabilecek davranışları kapsar (Clark ve Clark, 2007). Ebeveyn Kabul-Red Kuramına göre; ebeveynin kabul edici veya reddedici tutumunun, çocuğun davranışsal, duygusal ve sosyal-bilişsel gelişimi üzerinde etkileri vardır (Rohner, 1986). Bu nedenle ebeveyn red algısı duygusal istismar kapsamında değerlendirilebilir.

Stresin, birçok çalışmada çocuk istismarı ile ilişkili olduğu ortaya konmuştur. Çalışmalar incelendiğinde stresin farklı türlerinin çocuk istismarı üzerinde etkisi olduğu tespit edilmiştir. Stres araştırmalarında yaşam olayları stresi, ebeveynlik stresi ve algılanan stresin, ebeveynin istismar edici davranma riskini, psikolojik işlevselliğini, strese uyum sağlama ve stresle başa çıkma becerilerini etkilediği ortaya konmuştur (De Longis, Folkman ve Lazarus, 1986; Holden ve Banez,

1996; Pereira ve ark., 2012). Diğer stres türlerinden farklı olarak algılanan stres, yaşamsal stresörlerin, ebeveynlik stresinin veya çocuğun sorunlu davranışlarının sıklığı ve şiddetinin yanında farkındalık da oluşturur.

Dopke ve Milner (2000) çocuklarını istismar etme riski yüksek olan annelerin stres düzeylerinin daha yüksek olduğunu, çocuğun problemli davranışlarına karşı olumsuz yaklaşım sergilediğini ve anneliği bir tehdit gibi algıladığını saptamışlardır. Bir başka çalışmada da algılanan stres düzeyleri yüksek ve ebeveyn olmayı bir tehdit gibi gören kişilerin çocuklarını istismar etme potansiyellerinin yüksek olduğu görülmüştür (Finzi-Dottan ve Harel, 2014). Bir diğer araştırmada, katılımcı annelerin %6'sının sert şiddet davranışlarında bulunduğu görülmüş, bununla birlikte iş ve aile ortamındaki stres ve sosyal destek düzeyinin çocuğun istismar edilmesi ile ilgili risk oluşturduğu ortaya konmuştur (Peltonen, Ellonen, Pösö ve Lucas, 2014). Tucker (2014) çocuk istismarı potansiyeli üzerinde stresin etkisini anlamının önemli olduğunu belirtmiştir. Stres düzeyi yüksek her ebeveynin çocuğunu istismar etmediği anlaşıldığından stresin yanında başka hangi faktörlerin ebeveynler üzerinde risk oluşturduğu ortaya konmalıdır. Bu nedenle stres ve sosyal yalıtımın çocuk istismarı ile ilişkisi incelendiğinde bu değişkenlerin çocuk istismarı riskinin bağımsız yordayıcıları olduğu saptanmıştır (Tucker, 2011).

Çocuk istismarının risk faktörlerinden olan ailenin incelenmesi istismarın önlenmesi için oldukça gereklidir; çünkü çocuk ailesinin yanında yetişir ve ilk olarak ebeveynleri tarafından sevilir. Çocuk yetiştiği aile ortamında sevgi görür ve mutlu olursa bu dönemde geliştirdiği becerilerle sosyal ilişkilerini düzenler ve topluma uyum sağlamayı öğrenir (Polat, 2001). Bir bireyin davranışlarını ve problemlerini anlamak için sadece o kişiyi ele almak yeterli olmaz, kişinin sosyal ortamını ve içinde bulunduğu sistemi incelemek gerekir (Minuchin, 1974). Ayrıca, Higgins ve McCabe (2003) aile dinamiklerinin istismar vakalarında önemli yeri olduğunu belirtmişlerdir. Bu nedenle aileyi çocuk istismarı çalışmalarında bir değişken olarak ele almak önemlidir. İhmalkar ailelerde organizasyon karmaşık, sözel ifade becerileri yetersizdir ayrıca olumlu duygular az, olumsuz duygular ise daha çok ifade edilir (Gaudin, Polansky, Kilpatrick ve Shilton, 1996). Ayrıca, istismarcı ebeveynlerin olduğu ailelerdeki rol yapısının istikrarsız ve aile içi iletişimin daha az olduğu, istismara maruz kalan çocukların yaşadığı ev ortamında yüksek düzeyde çatışma yaşanma oranının yüksek olduğu, aile içi iletişim arttıkça

ebeveyn çocuk ilişkisinin arttığı belirtilmiştir (Paavilainen, Astedt-Kurki, Paunonen-Ilmonen ve Laippala, 2001; Stith ve ark., 2009). Bir başka çalışmada, çocukların daha çok aile içi şiddete hedef oldukları ortaya konmuştur (Yavuz, Atan, Atamer ve Gölge, 2003). Harvan (2001) aile koruma programı ile aile işlevselliğini geliştirmenin çocuk istismarını önlemede önemli olduğunu vurgulamıştır.

İstismar vakaları incelendiğinde annelerin istismar olayında önemli bir yeri olduğu görülmüştür. Bulut (1996) çocukların daha çok annelerden şiddet gördüğünü belirlemiştir. Çocuğun daha çok kimlerden şiddet gördüğünün araştırıldığı başka bir çalışmada annelerin çocukları dövme sıklığında ilk sırada olduğu ortaya konmuştur (Bilir, Arı, Dönmez ve Güneysu, 1991). Yılmaz Irmak (2008) araştırmasında kız çocukların daha çok anneleri tarafından istismar edildiklerini tespit etmiştir. Sedlak ve arkadaşları da (2010) biyolojik ebeveynleri tarafından istismara maruz kalmış çocukların %75'inin anneleri tarafından istismar edildiğini belirlemişlerdir. Annelerin istismar uygulama sıralamasında ön sırada yer almasında, çocuk bakımından sorumlu olan asıl kişinin anne olmasının en önemli faktör olduğu belirtilmiştir (Polat, 2001). Toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına göre çocuğun bakımından sorumlu olan öncelikli kişi annedir bu nedenle dikkatler annenin üzerine çekilir. Birçok ailede anne, babanın desteğini almadan çocuğuyla ilgilenir. Dolayısıyla, annenin psikolojik sağlığı, gördüğü sosyal destek ve içinde bulunduğu aile ortamı çocuğunu istismar etme potansiyeli üzerinde belirleyicidir (Bahar, Savaş ve Bahar, 2009). Bu nedenle annelerin aile ve sosyal ortamlarında algıladıkları desteği ve stres düzeylerini incelemek çocuk istismarını önlemek için önemlidir.

Sosyal destekten yoksun olma veya sosyal yalıtım da çocuk istismarının risk faktörlerinden biridir. Sosyal destek, kişinin diğerleriyle bağlantı kuruyor olması, duygusal ve fiziksel olarak yardım alma gibi diğer imkanların varlığı olarak ifade edilebilir (Corse, Schmid ve Trickett, 1990). Sosyal yalıtım ise destek alınacak kaynaklarının var olmaması veya alınan sosyal desteğin kalitesiz olmasıdır (Streeter ve Franklin, 1992). Sosyal yalıtım, toplumdaki soyutlanma ile oluşur. Yeterli sosyal destek, fiziksel ve psikolojik işlevselliğin uyumlu olması, ebeveynlik etkinliğinin yeterli ve aile işlevselliğinin kaliteli olması ile ilgilidir (Corse ve ark., 1990; Crouch, Milner ve Thomsen, 2001; Crnic, Greenberg, Ragozin, Robinson ve Basbam, 1983). Çocuklarını istismar eden ebeveynler sosyal destek kaynaklarının yeterli olmadığını ve kurdukları ilişkilerin kalitesiz olduğunu dile

getirmişlerdir (Black, Heyman ve Smith-Slep 2001; Whipple ve Webster-Stratton, 1991). Sosyal destek kaynakları az olan topluluklarda çocuk istismarının daha yaygın olduğu tespit edilmiştir (Garbarino ve Kostelny, 1993). Cooney (1996) annelerin algıladığı sosyal destek düzeyi az olduğunda çocuklarını istismar etme riskinin arttığını ortaya koymuştur. Bir başka çalışmada ise annelerin algıladığı sosyal desteğin stres ve istismar potansiyeli arasındaki ilişkiye tampon görevi yaptığı tespit edilmiştir (Rodriguez ve Tucker, 2014).

Ebeveyn Kabul Red Kuramı (EKAR)

Ebeveyn Kabul-Red Kuramı Rohner (1980) tarafından ebeveyn çocuk ilişkisinin, bireyin psikolojik gelişimi üzerindeki etkilerini açıklamak üzere geliştirilmiştir. Bu kuram çocuğun genel uyumunun, ebeveyni tarafından kabul edilmesi veya reddedilmesi ile nasıl etkilediğini araştıran bir sosyalizasyon kuramıdır. Çocukluk döneminde bireyin ebeveynleri tarafından kabul veya reddedilmesinin, onun duygusal, davranışsal ve sosyal-bilişsel gelişimini etkiler (Rohner, 1986). Khaleque ve Rohner (2011) tüm ülkelerde çocuklukta ebeveyn kabulünün kişilik eğilimlerinin (öfke, bağımlılık, olumsuz öz güven, yetersizlik duygusu, duygusal dengesizlik, duygusal tepkisizlik ve olumsuz dünya görüşü) tümüyle ilişkili olduğunu ortaya koymuşlardır. Çocukluk çağındaki ebeveyn kabulünün yetişkinlikte hatırlanması ile bağımlılık dışındaki tüm yetişkin kişilik eğilimleri ilişkili bulunmuştur.

Birçok araştırmada anne babalarının davranışlarını reddedici algılayan çocukların hem çocukluk döneminde hem de yetişkinlik çağlarında öfkeli, ilgi isteyen, korkak, güvensiz ve yalnız olma ihtimalleri fazladır (Khaleque ve Rohner, 2002). Çocuklukta reddedildiğini düşünen kişiler, kendilerini ebeveynlerinin onları gördüğü şekilde olumsuz, sevmeye değmeyen kişiler olarak algıladılar (Rohner, 2005). Kagan'a (1978) göre reddedilme durumu, ebeveynin davranışı değil, çocuğun inancı, algısıdır. Kagan, anne-babanın sergilediğini belirttiği davranışları ile çocuğun psikolojik uyumu arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalarda anlamlı bir ilişkisi görülmemesi nedeniyle, bu çalışmaların çocuğun algısını dikkate almamaları olduğunu belirtir (akt., Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2009). Bir başka deyişle, önemli olan ebeveynlerin nasıl davrandığı değil, çocukların bu davranışları algılamasının ne şekilde olduğudur. Bu sebeple, EKAR Kuramı'na

göre ebeveynin davranışlarının reddedici oluşu çocuğun algısı yani çocuğun öznel yaşantısıdır (Rohner, 1986).

Lila, Garcia ve Gracia (2007) annelerin çocuklarını kabul düzeyi ile çocukların psikolojik uyumları arasında ilişki olduğunu ve ayrıca anne kabulü algılayan çocuğun daha az davranış problemleri sergilediğini saptamışlardır. Bir başka araştırmada, öğrenim bozukluğu olan çocukların diğer çocuklara göre ebeveynlerinin davranışlarını reddedici olarak algıladıkları ve davranış sorunu gösterme oranlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Batum, 2007). Başka bir araştırmada ise, annelerin evlilikten aldıkları doyum düzeyleri ile çocukların annelerinin davranışlarını kabul veya reddedici algılama düzeyleri arasında anlamlı bir fark olduğu ortaya konmuştur (Yaşar, 2009). Ayrıca, çocukların anne ilişkilerini kabul edici algılamasının, psikolojik iyilik halini olumlu etkilediği ve akademik başarılarını arttırdığı saptanmıştır (Gençtoprak, 2010). Erler (2011) ebeveynlerin aldıkları red puanları arttıkça, çocukların sosyal beceri puanlarının azaldığını belirtmiştir. Toran (2005) ise annelerin çocuklarına karşı daha reddedici olduklarını tespit etmiştir. Çocuğun cinsiyeti açısından bakıldığında ise ebeveynlerin çocuktan beklentilerinin cinsiyete göre farklılaştığı ve çocuğa karşı davranış ve tutumlarının bu beklentiler doğrultusunda değiştiği ortaya konmuştur (Haktanır ve ark., 1999). İşmen Gazioğlu (2007) da erkek çocuklarına göre kız çocuklarının ebeveynleri tarafından daha çok kontrol altında tutularak yetiştirildiklerini belirtmiştir.

Kutlu'nun (2011) annelerin düşmanlık-saldırganlık, kayıtsızlık-ihmal ve depresyon değişkenleri arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Bir başka çalışmada annelerin algıladıkları sosyal destek düzeyi ile anne çocuk ilişkileri arasında olumlu ilişki olduğu belirlenmiştir. Annelerin sosyal destek algısı arttıkça çocuklarını kabul etme davranışlarının arttığı, annelerin sosyal destek algısı düştükçe çocuklarını reddetme davranışının daha çok görüldüğü tespit edilmiştir (Kerimoğlu, 2012).

Çocuk istismarının uzun vadeli sonuçlarının incelendiği bir çalışmada çocukluğunda fiziksel ve cinsel istismar ile ihmal mağduru olan kişilerin 13 yıl sonra tekrar değerlendirmeye alındığında kontrol grubundaki bireylere göre daha düşük eğitim düzeyi, daha düşük iş, kazanç ve mal varlığı olduğu belirlenmiştir. Ayrıca bu olumsuz etkilerin kadınlar üzerinde daha fazla olduğu da tespit edilmiştir (Currie ve Widom, 2010). Çocuğun fiziksel ve duygusal istismarı ile ihmalinin olumsuz sonuçları üzerine yapılan bir meta analiz çalışmasında çocuk

istismarı ile zihinsel bozukluklar, madde kullanımı, cinsel yolla bulaşan hastalıklar ve riskli cinsel davranış arasında nedensel bir ilişki olduğu ortaya konmuştur (Norman ve ark., 2012).

İstismar ve ihmal mağduru olan çocuklar hayatları boyunca çeşitli alanlarda olumsuzluklar yaşar. Bunlardan bazıları, zayıf fiziksel sağlığın (kronik yorgunluk, bağışıklık sistemi zayıflığı, obezite vb.), zayıf duygusal ve ruhsal sağlık (depresyon, anksiyete, intihar düşünceleri ve girişimleri, travma sonrası stres bozukluğu vb.), sosyal zorluklar (ebeveynlere güvensiz bağlanma, güvenli ilişkiler geliştirmede zorluk vb.) bilişsel işlev bozukluğu (dikkat eksikliği, dil gelişimi, problem çözme becerileri ve soyut düşünmede yetersizlik vb.), sağlık açısından yüksek riskli davranışlar (cinsel partner çokluğu, genç yaşta cinsel birliktelik, ergen hamileliği, alkol ve madde kullanımı vb.), davranışlar problemleridir (agresyon, çocuk suçluluğu, istismar edici ve şiddet davranışları vb.) (Child Welfare Information Gateway, 2006; Goldman, Salus, Wolcott ve Kennedy, 2003; Hagele, 2005; akt., Wang ve Holton, 2007).

ABD’de 2012 yılında yayınlanan bir çalışmaya göre her yıl bir milyondan fazla çocuk istismar ve ihmal mağduru olmakta ve bunun ülkeye maliyeti yaklaşık 220 milyon dolardır. Araştırmalar; bakıcı, medikal ve ruh sağlığı tedavisi, özel eğitim, çocuk ve yetişkin suçluluğunun bedeli, kronik sağlık sorunları ve yaşam boyunca diğer masrafların bu maliyet kapsamına girdiğini ortaya koymuştur. Bu sebeple çocuk istismarı ve ihmali sadece mağdur çocuk ve ailesini değil tüm ülkeyi olumsuz yönde etkiler (Gelles ve Perlman, 2012). Türkiye’de buna benzer çalışmalar yapılmıyorsa da çocuk istismarının ülkeye maliyetinin benzer şekilde olduğu tahmin edilebilir. Ayrıca istismar davranışının ülkeye getirdiği maddi yükün yanında önlem alınmadığı takdirde sağlıksız bir toplumun oluşmasına da neden olunmuş olur.

Araştırmanın amacı, istismara sebep olabilecek risk faktörleri arasında önemli yer tutan yaşam streslerinin yoğun bir şekilde yaşandığı günümüzde, ebeveynin algıladığı stresin, sosyal yalıtımın ve aile işlevselliğinin, annelerin çocuk istismarı potansiyeli ve çocuklarına yönelik kabul/red algıları ile ilişkisini ortaya koyarak bu ilişkiden doğabilecek sorunların belirlenmesi ve çözümüne katkı sağlanmasıdır.

Bu amaçla çalışmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Annelerin algıladıkları stres, sosyal yalıtım ile aile işlevselliği çocuk istismarı potansiyellerini ve annenin çocuğunu kabul/red davranışlarına ilişkin algısını yordamakta mıdır?
2. Çocuk istismar potansiyeli çocuğun cinsiyetine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
3. Annenin çocuğunu kabul etme ve reddetme davranışlarına ait algısı çocuğun cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
4. Çocuğun annesinin davranışlarını kabul edici veya reddedici algılaması çocuğun cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

YÖNTEM

Çalışmada, annenin algılanan stres ve sosyal destek düzeyi ile aile işlevselliği bağımsız değişkenler, annenin çocuk istismarı potansiyeli ve çocuklarını kabul/red düzeyleri bağımlı değişkenler olarak alınmış ve bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenler üzerindeki yordayıcı etkileri araştırılmıştır. Bu çalışmada ilişki tarama modeli kullanılmıştır.

Araştırma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu çocuklar ve annelerinden oluşur. Katılımcılar Sinop il merkezindeki ilköğretim kurumlarında 2012-2013 eğitim öğretim yılında öğrenim gören 4. ve 5. sınıf öğrencileri ile bu öğrencilerin anneleridir. Çalışma kapsamında elverişli örnekleme (convenience sampling) yoluyla 252 öğrenci ve 252 anneye ulaşılmış olmakla beraber analiz varsayımlarının kontrolü sırasında kayıp veri, uç değer, tutarsız ölçek indeksi nedenleriyle toplam 45 anne-çocuk ikilisine ait veriler çalışmadan çıkarılmıştır. Böylece çalışmaya 207 çocuk ve annelerine ait bilgiler ile devam edilmiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin %54.1'i kadın ve %45.9'u erkektir. Araştırmanın %72.9'unu 4. sınıf, %27.1'ini ise 5. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan annelerin %37.2'si çalışıyor iken %62.80'i çalışmıyordur. Annelerin çoğunun ilköğretim mezunu olduğu (%35.3), bunu lise (%29.5) ve üniversitenin (%21.7) izlediği; lisansüstü eğitimin (%1.4) ise bu kategoriler içinde en az paya sahip olduğu söylenebilir.

Veri Toplama Araçları

Çocuk İstismarı Potansiyeli Envanteri (ÇİPE). Milner tarafından geliştirilen ölçeğin Türkçe geçerlilik-güvenilirlik çalışmaları Pişkin (2003) tarafından yapılmıştır. ÇİPE çocuk fiziksel istismarından şüphelenilen durumlarda ailesel riskin tahmin edilmesi amacıyla hazırlanmış “Katılıyorum” ve “Katılmıyorum” şeklinde cevaplanan 160 sorudan oluşmaktadır. “Çocuğun bedenini hafifçe bereleyen ölçüdeki dayağa karşı değilim” “Çocuklar sessiz olmalı ve söylenenleri dinlemelidirler” “Dayak en iyi cezadır” “Daima doğruyu söylerim” ölçeğin örnek maddeleri olarak sıralanabilir.

Ölçek üç grupta toplanan 10 ölçekten oluşur;

- 1- Temel klinik ölçek 77 maddeden oluşan İstismar Ölçeği'dir. Altı alt ölçeği vardır. Sınır istismar puanı 215 olup 166'nın üstü tehlikeli olarak kabul edilir.
- 2- Geçerlilik ölçeklerinin üç alt ölçeği bulunur. Yalan ölçeği, Tesadüfi cevap ölçeği, Tutarsızlık ölçeği. Sınır puanlar Yalan ölçeği için yedi, Tesadüfi cevap ölçeği için altı, tutarsızlık ölçeği için altı olarak kabul edilir.
- 3- Bozuk Tepkisi Endeksi: geçerlilik ölçeklerinin farklı birlikteliklerinden oluşur. Alt alanları Kendini iyi gösterme, Kendini kötü gösterme, Tesadüflük endeksi olarak üç tanedir. Bu endeks sonucu her zaman toplam istismar puanı ile yorumlanmakta, istismar puanı 215'ten düşük, kendini iyi gösterme endeksi yüksekse, istismar puanının birey kendini daha olumlu gösterdiği için düşük olduğu şeklinde yorumlanmaktadır (Öner ve Sucuoğlu, 1994).

ÇİPE'nin geçerlilik çalışması Kutsal (2004) tarafından yapılmıştır. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü'nce koruma altına alınmış olan çocukların istismarcı ebeveynlerine ve istismarcı olarak kabul edilmeyen grup olarak da “Sağlam Çocuk Polikliniği”nce izlenen çocukların ebeveynlerine ve “Fatma Üçer Çocuk ve Gençlik Merkezi” etkinliklerine katılmak üzere gelen ebeveynlere kendi rızaları ile ölçek uygulanmıştır. Ayrıca bireylere Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanteri'nin (MMPI) Psikopatik Sapma alt ölçeği de verilmiştir. Ölçümler sonucunda istismarcı olan ve olmayan gruplar arasında belirgin ve istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu ve envanterin yüksek düzeyde duyarlı ve ayrıştırıcı olduğu görülmüştür (Kutsal, 2004). Ayrıca,

envanterin güvenilirlik katsayılarının Temel İstismar ölçeği için .95–.97 ve alt ölçekler için .54 ile .95 arasında değiştiği bulunmuştur (Pişkin, 2003).

Aile Çocuk İlişkileri Ölçeği-Anne Formu (AÇİÖ-AF). Annenin çocuğunu kabul etme ve reddetme davranışlarına ait algılarını ölçen bu ölçek Rohner tarafından geliştirilmiş olup 56 maddeden oluşur. “Çocuğuma sanki orada yokmuş gibi davranırım” “Çocuğumun bana güvenip açılmasını kolaylaştırırım.” “Çocuğuma istenmediğini hissettiririm” ölçeğin örnek maddeleri olarak sıralanabilir. Alt ölçeklerden alınan puanların toplamı toplam reddetme puanını verir. Ölçekten alınan toplam puanın yüksek olması annenin çocuğunu reddetme oranında yüksek olduğu anlamına gelir (Anjel ve Erkman, 1993).

Ölçeğin Türkiye’ye uyarlaması Anjel ve Erkman (1993) tarafından yapılmış, güvenilirlik çalışmasında toplam puan alfa katsayısının .90 düzeyinde olduğu belirlenmiştir. Bu ölçekten yüksek puan alan annelerin Aile Ortamı Ölçeği'nin birlik-beraberlik alt testinden ve Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği'nin demokrasi alt testinden anlamlı düzeyde düşük puan aldıkları tespit edilmiştir. Bu anneler, Sürekli Kaygı Ölçeği'nden ve Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği'nin sıkı disiplin alt testinden anlamlı düzeyde yüksek puan almışlardır (Öner, 1997).

Algılanan Stres Ölçeği (ASÖ). Cohen, Kamarck ve Mermelstein (1983) tarafından geliştirilen ölçek, stres düzeyini, katılımcıların hayatını hangi düzeyde yordanamaz, kontrolsüz ve aşırı yüklü algıladığını değerlendirir. “Son bir ay içinde beklenmeyen bir şeyler olması nedeniyle ne sıklıkta altüst (hayal kırıklığına uğramak, sarsılmak, şoke olmak) oldunuz?” ve “Son bir ay içinde kişisel problemlerinizi çözebilecek gücünüze ne sıklıkta güvündünüz?” ölçek maddelerine örnektir. Ölçekten alınan yüksek puan algılanan stres düzeyinin yüksek olduğu anlamına gelir.

Yerlikaya ve İnanç (2007) tarafından Türkçeye uyarlanan ölçeğin iç tutarlılık Cronbach alfa katsayısı .84'ün üzerindedir, test tekrar test katsayısı ise .85 olarak bulunmuştur. Geçerlilik çalışması için katılımcılara ASÖ Türkçe formu ile birlikte Beck Depresyon Envanteri (BDE) ve Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri (DSKE I-II) verilmiştir. ASÖ puanları ile BDE ve DSKE-I ve DSKE-

II ölçeklerinden alınan puanlar arasında ise sırasıyla .65; .56; .66 düzeyinde pozitif yönlü korelasyon olduğu belirlenmiştir (Yerlikaya ve İnanç, 2007).

Aile Ortamı Ölçeği (AOÖ). Fowler (1980) tarafından geliştirilen ve Usluer (1989) tarafından Türkçeye uyarlanan ölçek, birlik beraberlik ve denetim boyutlarından oluşan 26 maddelik bir ölçektir. “Aile üyeleri duygularını açıkça ifade ederler” “Ailemizle ilgili kararlar, daha çok büyükler tarafından verilir.” “Aile üyeleri gerçekten birbirine destek olurlar.” maddeleri, ölçek maddelerine örnek olarak sıralanabilir. Ölçekten elde edilen puan kişinin algıladığı ailedeki birlik beraberlik ve denetim düzeyini gösterir.

Türkçeye uyarlanan ölçeğin iç tutarlık Cronbach alfa katsayısı birlik beraberlik alt ölçeği için .82, denetim alt ölçeği için .74 tür. Bir ila üç hafta arayla elde edilen test tekrar test korelasyon kat sayıları .61 ila .73 arasında bulunmuştur. Ayrıca ölçeğin geçerlilik çalışmalarına göre birlik beraberlik alt ölçeği ile Öz Kavramı Ölçeği arasında ve denetim alt ölçeği ile Çocuk Yetiştirme Envanteri'nin (PARI) disiplin alt ölçeği arasında pozitif yönde bir ilişki; birlik beraberlik alt ölçeğiyle Durumluluk-Süreklilik Kaygı Envanteri ve Sürekli Kaygı Ölçeği'yle belirlenen kaygı ve Beck Depresyon Envanteri ile belirlenen depresyon düzeyi arasında ise negatif yönde bir ilişki vardır (Öner, 2006).

Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ). Zimet, Dahlem, Zimet ve Farley (1988) tarafından geliştirilen ölçek 12 maddeden oluşmuştur ve bireyin sosyal destek kaynaklarının yeterliliğine ilişkin algısını ölçer. “Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve ihtiyacım olduğunda yanımda olan bir insan (örneğin, flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor) var.” “Sevinç ve kederlerimi paylaşabileceğim arkadaşlarım var.” maddeleri ölçek maddelerine örnektir. Ölçekten alınan puanın yüksek olması algılanan sosyal desteğin yüksek olduğunu gösterir.

Ölçeğin güvenilirlik çalışmaları bulgularına göre ölçek, .80 ile .95 arasında değişen yüksek tutarlılık düzeylerine sahiptir (Eker, Arkar ve Yıldız, 2001). Ölçeğin geçerliliğini ölçmek amacıyla U.C.L.A. Yalnızlık Ölçeği, Algılanan Sosyal Destek Ölçeği, Belirti Tarama Listesi ve Beck Umutsuzluk Ölçeği kullanılmıştır. Ölçeğin, özellikle psikiyatri ve cerrahi örneklerde, genel olarak sosyal destek, yalnızlık,

umutsuzluk, olumsuz sosyal ilişki ve belirti tarama listesi ölçekleriyle anlamlı bir ilişkisi olduğu belirlenmiştir (Eker, Arkar ve Yıldız, 2001).

Çocuk Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeği (Çocuk EKRÖ/K). Rohner, Saavedra ve Granum (1978) tarafından geliştirilen Çocuk Ebeveyn Kabul Red Ölçeği çocukların ebeveyninin davranışlarını algılamasını değerlendirir. Ölçek 60 maddeden oluşur. Çocuk EKRÖ'ye Rohner tarafından 1986 yılında ikinci bir boyut olarak algılanan ebeveyn kontrolü eklemiştir. Ölçeğe Kontrol alt ölçeğinin eklenmesiyle ölçeğin adı "Ebeveyn Kabul-Red/Kontrol Ölçeği" (EKRÖ/K) olarak değiştirilmiştir. Kontrol alt ölçeği çocuğun ebeveyninin kontrolünü nasıl algıladığını ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Kontrol boyutunun bir tarafında düşük ebeveyn kontrolü, izin vericilik, diğer tarafında ise katı ebeveyn kontrolü, kısıtlayıcılık, vardır. Kontrol alt ölçeği puanları EKRÖ'den bağımsız olarak değerlendirilir ve bu alt ölçekten alınabilecek puanlar 13 ile 52 puan arasında değişir (Varan, 2003). Kontrol ölçeğinin eklenmesiyle ölçek 73 maddelik son halini almıştır. Annem "Benim hakkımda güzel şeyler söyler." "Benimle yakından ilgilenir." "Benden hoşlanmıyor gibi" maddeler ölçek maddelerine örnektir. En düşük toplam puan olan 60 puan, algılanan sıcaklık ve sevginin yüksek düzeyde olduğunu, en yüksek toplam puan olan 240 puan ise algılanan reddin yüksek olduğunu göstermektedir.

Çocuk EKRÖ/K'nin Türkiye'deki güvenilirlik ve geçerlilik çalışması Varan (2003) tarafından normal ve klinik örneklemeler üzerinde yürütülmüştür. Yaşları dokuz ile 18 arasında değişen ortalama 1700 kız ve erkek katılımcı ile gerçekleştirilen çalışmada ölçeğin anne ve baba formlarına ait alt ölçeklerin Cronbach Alpha iç-tutarlık katsayıları .82 ile .96 arasında değişmiştir. Her iki form için de toplam iç-tutarlık katsayısı .96 olarak hesaplanmıştır. Kontrol alt ölçeğinin iç tutarlık katsayısı ise anne formu için .74 olduğu görülmüştür. Yapı geçerliğini inceleyen faktör analizi sonucunda Türkiye'de de çocuklar için EKRÖ/K'nin geçerliği desteklenmiştir (Varan, 2003).

İşlem

Veri toplamak için öncelikle Sinop İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden izin alınmış, ardından Sinop il merkezinde belirlenen ilk ve ortaokulların dördüncü ve beşinci

sınıfında okuyan öğrencilere sınıf ortamında Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeği Çocuk Formu uygulanmıştır. Ölçekleri dolduran öğrencilerin anneleri okullara çağırılmış, okula gelen annelere Çocuk İstismarı Potansiyeli Envanteri, Aile Çocuk İlişkileri Ölçeği - Anne Formu, Algılanan Stres Ölçeği, Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği, Aile Ortamı Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu'nun bulunduğu batarya uygulanmış ve çocuk istismarı ve ihmalini anlama ve önleme konusunda bilgi verilmiştir. Okula gelmeyen annelere telefonla ulaşılarak gerekli açıklamalarda bulunulmuş ve ölçek bataryaları evlerine gönderilmiştir.

Verilerin Analizi

Öncelikle ölçekler analiz programına girilmiş; ters maddeler uygun şekilde kodlanmıştır. Maddelerde kayıp veri olup olmadığı incelenmiş ve saptanan kayıp veri ölçeğin ortalama değeri olarak atanmıştır. Bu işlem sırasında 252 katılımcıdan dördü ölçeklerdeki çoğu maddeyi cevapsız bırakması nedeniyle analiz dışına çıkarılmıştır.

Analizlerde ÇİPE için orijinal ölçek geliştiricisinden yazışmayla elde edilen sözdizimiyle istismar puanları hesaplanırken; diğer ölçeklerde toplam puanlar kullanılmıştır. Analizlerden önce tek yönlü uç değerler incelenmiş ve 20 bireye ait veriler uç değer olmalarından dolayı analiz dışına çıkarılmış; varsayım kontrolüne 228 bireye ait verilerle devam edilmiştir. Verinin çoklu regresyon analizinin varsayımlarını sağladığı görülmüştür. Bunların yanında çok yönlü uç değerler incelenmiş olup analize, uç değer olduğu belirlenen dört bireye ilişkin veriler silinmiştir.

Varsayımların kontrolünden sonra sözdizimi yardımıyla ÇİPE'nin alt ölçeklerinden yalan ölçeği, tesadüfi cevap ölçeği ve tutarsızlık ölçeğine ait puanlarla bu değerlerden türetilen indeksler hesaplanmıştır. Buradaki amaç ölçeği yalan, tesadüfi ve tutarsız cevaplayan bireylerin belirlenmesi ve sonuçların yanıltıcı olmaması adına analizden çıkarılmasıdır. Tesadüfi cevap indeksine göre geçersiz olan 16 birey; istismar puanı 215'ten büyük ve kendini kötü gösterme endeksi (fakebad) değeri yüksek olan bir kişi analizden çıkarılmıştır.

İlk alt problemin çözümünde, annenin algıladığı stres, sosyal yalıtım ve aile işlevselliği değişkenleri bağımsız değişkenler ve çocuk istismarı potansiyeli bağımlı değişken olmak üzere çoklu regresyon analizinden yararlanılmıştır. İkinci alt problemin çözümünde ise çoklu regresyon analizi yapılarak düşünülmüş

değişkenin analiz varsayımlarını sağlayıp sağlamadıkları incelenmiş, verinin normallik varsayımını sağlamadığı görülmüştür. Bu nedenle öncelikle anne ölçeği toplam puanları veri dönüştürme işlemine tabi tutulmuş ve değişken çoklu regresyon analizine hazır hale getirilmiştir. Üçüncü ve dördüncü alt problemlerin çözümünde ise Mann-Whitney U testi ile çocuk istismar potansiyeli, annenin çocuğuna yönelik davranışlarını kabul etme veya reddetme algısı ve çocuğun cinsiyeti arasındaki ilişki incelenmiştir. Buna göre cinsiyet iki kategorili bağımsız değişken; çocuk istismar potansiyeli ve aile çocuk ilişkileri de bağımlı değişken olarak ele alınmıştır. Verinin kategorilerde normallik varsayımını sağlamadığının tespit edilmesi nedeniyle t testi yerine Mann-Whitney U testiyle sınaama yoluna gidilmiştir. Beşinci alt problemin çözümünde çocuğun annesinin davranışlarını kabul edici veya reddedici algılaması ve çocuğun cinsiyeti arasındaki ilişki Mann-Whitney U testi ile incelenmiştir. Tüm analizlerde hata payının üst sınırı .05 olarak alınmıştır.

BULGULAR

Algılanan stres, sosyal yalıtım ve aile işlevselliği değişkenlerine göre çocuk istismar potansiyelinin yordanmasına ilişkin olarak çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1’e göre, algılanan stres ile çocuk istismar potansiyeli arasında pozitif ve orta düzeyde bir ilişki ($r = .48$); sosyal destek ve çocuk istismar potansiyeli arasında negatif ve düşük düzeyde bir ilişki ($r = -.35$); aile işlevselliği ve çocuk istismar potansiyeli arasında ise yine negatif ve düşük düzeyde bir ilişki ($r = -.15$) olduğu gözlenmiştir. Algılanan stres, sosyal yalıtım ve aile işlevselliği değişkenleri birlikte, çocuk istismar potansiyeli ile orta üstü düzeyde ve anlamlı bir ilişki vermiştir ($R = .54$; $R^2 = .29$; $p < 0.01$). Bu sonuca göre yordayıcı üç değişken çocuk istismar potansiyelindeki toplam varyansın %29’unu açıklar. Regresyon katsayılarının manidarlığına ilişkin t testi sonuçlarına göre algılanan stres ve sosyal yalıtım değişkenleri çocuk istismar potansiyeli üzerinde anlamlı bir yordayıcıdır ancak aile işlevselliğinin önemli bir etkisi yoktur.

Tablo 1: Çocuk İstismarının Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	B	Standart Hata _B	β	t	p	İkili r	Kısmi r
Sabit	40.230	50.555	-	.796	.427	-	-
Algılanan Stres	6.359	.943	.424	6.743	.000	.477	.428
Sosyal Destek	-1.179	.291	-.250	-4.056	.000	-.345	-.274
Aile İşlevselliği	140	.505	.017	.277	.782	-.148	.019
R = .535	R ² = .286						
F _(3,203) =27.098	p = .000						

Algılanan stres, sosyal yalıtım ve aile işlevselliği değişkenlerine göre annenin çocuğunu kabul etme veya reddetme davranışlarına dair algısının yordanmasına ilişkin olarak yürütülen çoklu regresyon analizi sonuçları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2: Annenin Çocuğunu Kabul Etme veya Reddetme Davranışlarına Dair Algısının Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	B	Standart Hata _B	β	t	p	İkili r	Kısmi r
Sabit	3.593	.956	-	3.758	.000	-	-
Algılanan Stres	.091	.018	.338	5.096	.000	.402	.337
Sosyal Destek	-.017	.005	-.203	-3.132	.002	-.293	-.215
Aile İşlevselliği	-.009	.010	-.059	-.906	.366	-.192	-.063
R = .454	R ² = .207						
F _(3,203) = 17.615	p = .000						

Tablo 2’ye göre algılanan stres ile annenin çocuğunu kabul etme veya reddetme davranışlarına dair algısı arasında pozitif ve orta düzeyde bir ilişki ($r = .40$); sosyal destek ve annenin çocuğunu kabul etme veya reddetme davranışlarına dair algısı arasında negatif ve düşük düzeyde bir ilişki ($r = -.29$); aile işlevselliği ve annenin çocuğunu kabul etme veya reddetme davranışlarına dair algısı arasında ise yine negatif ve düşük düzeyde bir ilişki ($r = -.19$) olduğu görülmüştür. Algılanan stres, sosyal yalıtım ve aile işlevselliği değişkenleri birlikte, annenin çocuğunu kabul etme veya reddetme davranışlarına dair algısı puanlarıyla orta düzeyde ve anlamlı bir ilişki vermiştir ($R = 0,45$; $R^2 = 0,21$; $p < 0.01$). Bu sonuca göre yordayıcı üç

değişken çocuk istismar potansiyelindeki toplam varyansın %21'ini açıklar. Regresyon katsayılarının manidarlığına ilişkin t testi sonuçları incelendiğinde ise algılanan stres ve sosyal yalıtım değişkenlerinin annenin çocuğunu kabul etme veya reddetme davranışlarına dair algısı üzerinde anlamlı birer yordayıcı oldukları; aile işlevselliğinin ise önemli bir etkiye sahip olmadığı saptanmıştır.

Çocuk istismar potansiyeli çocuğun cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği incelenirken öncelikle normal dağılım varsayımları test edilmiştir. Kız öğrenci kategorisinde çocuk istismar potansiyeli ölçeğinin ortalaması yaklaşık 132; ortancası 102 ve modu ise 80'dir. Buna göre hafif sağa çarpık bir dağılım söz konusu olabilir. Ancak çarpıklık ve basıklık katsayıları incelendiğinde değerlerin -1,+1 aralığında olduğu; bağımlı değişkenin kız öğrenci kategorisinde normal dağılım gösterdiği söylenebilir. Bu katsayıların standart hatalarının katsayılara bir eklenip bir çıkarılması durumunda ise çarpıklık değerinin bahsedilen aralıktan uzaklaştığı görülmüştür. Erkek öğrenci kategorisinde çocuk istismar potansiyeli ölçeğinin ortalaması 126; ortancası 115 ve modu ise 97'dir. Buna göre hafif sağa çarpık bir dağılım söz konusu olabilir. Çarpıklık ve basıklık katsayıları incelendiğinde ise değerlerin -1,+1 aralığının dışında olduğu; buna dayanarak da bağımlı değişkenin erkek öğrenci kategorisinde de normal dağılım varsayımını sağlamadığı saptanmıştır.

Bağımlı değişkenin cinsiyet kategorilerinde normallik varsayımını sağlayamadığı ortaya çıktığından normallik varsayımı gerektirmeyen Mann-Whitney U testi ile gruplar arasındaki farklılık sınanmıştır. Analiz sonuçlarına Tablo 3'te yer verilmiştir.

Tablo 3'e göre çocuk istismar potansiyeli çocuğun cinsiyetine göre manidar farklılık göstermediği görülür ($U = 5204$; $p > ,05$). Bu bulguya dayanarak çocuk istismar potansiyelinin çocuğun cinsiyetine göre farklılık olmadığı söylenebilir.

Tablo 3: Çocuk İstismar Potansiyeli Ölçek Puanlarının Çocuğun Cinsiyetine Göre U testi Sonucu

Cinsiyet	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Kadın	112	105.40	11764	5204	.787
Erkek	95	102.78	9764		

Annelerin çocuğunu kabul etme veya reddetme davranışlarına ait algısının çocuğun cinsiyetine göre farklılık gösterip göstermediği incelenirken öncelikle normal dağılım varsayımları test edilmiştir. Kız öğrenci kategorisinde AÇİÖ-AF ortalaması yaklaşık 206; ortancası 209 ve modu ise 217'dir. Çarpıklık ve basıklık katsayıları incelendiğinde bu değerlerin -1,+1 aralığının dışında olduğu; buna dayanarak da bağımlı değişkenin kız öğrenci kategorisinde normal dağılım göstermediği sonucuna varılmıştır. Bu katsayıların standart hatalarının katsayılara bir eklenip bir çıkarılması durumunda ise katsayıların bahsedilen aralıktan uzaklaşmıştır. Erkek öğrenci kategorisinde AÇİÖ-AF ortalaması 207; ortancası 210 ve modu ise 215'tir. Çarpıklık ve basıklık katsayıları incelendiğinde ise bu değerlerin -1,+1 aralığında olduğu; buna dayanarak da bağımlı değişkenin erkek öğrenci kategorisinde normal dağılım varsayımını sağladığı sonucuna varılmıştır. Ancak bu katsayıların standart hatalarının katsayılara bir eklenip bir çıkarılması durumunda çarpıklık değerinin bahsedilen aralıktan uzaklaştığı görülür. Bağımlı değişkeninin cinsiyet kategorilerinde normallik varsayımını sağlayamamasından dolayı Mann-Whitney U testi ile gruplar arasındaki farklılık sınanmıştır. Analiz sonuçları Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4: Aile Çocuk İlişkileri Ölçeği Anne Formu Puanlarının Çocuğun Cinsiyetine Göre U testi Sonucu

Cinsiyet	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Kadın	112	103,99	11647	5319	.998
Erkek	95	104,01	9881		

Tablo 4'te AÇİÖ-AF puanları çocuğun cinsiyetine göre manidar farklılık göstermediği görülür ($U = 5319$; $p > 0,05$). Bu bulguya dayanarak annenin çocuğunu kabul etme ve reddetme davranışına ait algısının çocuğun cinsiyetine göre anlamlı bir fark göstermediği söylenebilir.

Çocuğun annesinin davranışlarını kabul edici veya reddedici algılamasının çocuğun cinsiyetine göre farklılaşp farklılaşmadığı incelenirken öncelikle normallik varsayımları test edilmiştir. Kız öğrenci kategorisinde çocuğun annesinin davranışlarına yönelik algısının ortalaması yaklaşık 228; ortancası 230 ve modu ise 235'tir. Çarpıklık ve basıklık katsayıları incelendiğinde katsayı

değerlerinin -1,+1 aralığında olduğu; ancak bu katsayıların standart hatalarının katsayılara bir eklenip bir çıkarılması durumunda değerlerin normal dağılım aralığından uzaklaştığı görülmüştür. Erkek öğrenci kategorisinde çocuğun annesinin davranışlarına yönelik algısının ortalaması 222 ve ortancası ile modu 224'tür. Çarpıklık ve basıklık katsayıları incelendiğinde ise katsayı değerlerinin -1,+1 aralığının dışında olduğu; buna dayanarak da bağımlı değişkenin erkek öğrenci kategorisinde de normal dağılımı sağlamadığı görülmüştür. Benzer şekilde bu katsayıların standart hatalarının katsayılara bir eklenip bir çıkarılması durumunda ise yine değerlerin normal dağılım aralığının dışında kalmıştır. Bağımlı değişken çocuğun cinsiyeti kategorisinde normal dağılım sergilemediğinden dolayı Mann-Whitney U testi ile gruplar arasındaki farklılık sınanmıştır.

Tablo 5: Annesinin Davranışlarını Kabul Edici veya Reddedici Algılamasının Çocuğun Cinsiyetine Göre U Testi Sonuçları

Cinsiyet	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Kadın	112	111.53	13387	3581	.000
Erkek	95	85.69	8141		

$p < .01$

Tablo 5'e göre çocuğun annesinin davranışlarına yönelik algısı çocuğun cinsiyetine göre manidar farklılık gösterir ($U = 3581$; $p < ,01$). Kız öğrencilerin anne davranışlarına yönelik algı ölçek puanlarının sıra ortalaması erkek öğrencilerininkine göre daha yüksektir ve bu farklılık istatistiksel açıdan anlamlıdır. Buna göre kız çocukları erkek çocuklarına göre annelerinin davranışlarını daha reddedici olarak algılamışlardır.

TARTIŞMA

Araştırmada algılanan stres ve sosyal yalıtım değişkenlerinin çocuk istismarı potansiyeli ve annenin çocuğunu kabul edici veya reddedici davranışlarına dair algısı üzerinde anlamlı birer yordayıcı oldukları; aile işlevselliğinin ise önemli bir etkisinin olmadığı tespit edilmiştir. Annelerin çocuk istismarı potansiyeli ve

çocuğunu kabul etme ve reddetme davranışlarına ait algısı, çocuklarının cinsiyetine göre anlamlı bir fark göstermemiştir. Ancak çocuğun annesinin davranışlarına yönelik algısı ile çocuğun cinsiyeti arasında anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Başka bir deyişle; kız çocukları erkek çocuklarına göre annelerinin davranışlarını daha reddedici olarak algılamışlardır.

Alanyazında yer alan stres ile ilgili çalışma bulgularının bu araştırma ile benzer sonuçlandığı görülmüştür. Birçok çalışmada çocuklarını istismar eden ailelerin istismarcı olmayan ailelere göre daha yüksek stres puanları aldığı ortaya konmuştur (Holden ve Banez, 1996; Peltonen ve ark., 2014; Pereira ve ark., 2012). Finzi-Dottan ve Harel (2014) algılanan stres düzeyi yüksek olan ve anneliği tehdit edici algılayan bireylerin çocuklarını istismar etme potansiyellerinin yüksek olduğunu tespit etmişlerdir. Stres düzeyi yüksek olan ebeveynlerin çocukla kurduğu ilişkide baş etme ve tepki verme becerileri yetersiz olabilir. Bununla birlikte stres, bireyin uygun olmayacak şekilde tepki verme ve sert fiziksel disiplin kuralları koyma gibi inanç ve tutumlarını etkileyebilir. Yüksek düzeyde stres yaşayan ebeveynlerin kontrolü yeniden elde etmek için şiddete yöneldikleri düşünülür. Bu nedenle çocuktan sorumlu olan kişilerin stresle başa çıkma becerilerini geliştirmeleri, ailelerinden ve çevrelerinden sosyal destek almaları son derece önemlidir.

Aile işlevselliğinin çocuk istismarı üzerindeki etkisini araştıran diğer araştırma bulgularından farklı olarak bu çalışmada aile işlevselliğinin önemli etkiye sahip olmadığı belirtilmiştir. Birçok çalışmada çocuklarını istismar eden ailelerdeki rol yapısının istikrarsız ve aile içi iletişimin az olduğu, istismara maruz kalan çocukların yüksek düzeyde çatışma olan aile ortamında yaşama oranının yüksek olduğu belirtilmiştir (Gaudin ve ark., 1996; Paavilainen ve ark., 2001; Stith ve ark., 2009). Aile işlevselliği ve çocuk istismarı ile ilgili araştırmalar çoğunlukla bu değişkenler arasında negatif yönlü bir ilişki olduğunu gösterse de alanyazında bu çalışmanın bulgularını destekleyen araştırmalar da bulunmaktadır. Tucker'a (2011) göre sosyal destek, stres ve çocuk istismarı potansiyeli arasında moderatör etkisi gösterir ancak aile işlevselliğinin böyle bir etkisi yoktur. Ayrıca stres ve sosyal yalıtım istismar riskini bağımsız olarak yordar fakat aile işlevselliğinin önemli bir etkisi yoktur. Başka bir çalışmada da aile işlevselliği ile çocuk istismarı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (Harvan, 2001).

Araştırmada annelerin demografik özellikleri (medeni durum, çocuk sayısı, gelir düzeyi) incelenmemiştir. Ailenin çocuk sayısı, ekonomik durumu, çiftlerin evlilikten aldıkları doyum düzeyi gibi bazı faktörler aile işlevselliği üzerinde belirleyicidir. Örneğin Yılmaz Irmak (2008) ebeveynlerin eğitimi düşük olduğu ve düzenli bir işlerinin olmadığı koşullarda, çocukların istismar edilme oranının daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Bir başka araştırmada çalışan ebeveynlerin çocuklarına kıyasla ebeveynleri çalışmayan çocukların istismara ve ihmale iki ila üç kat daha fazla maruz kaldıkları belirlenmiştir. Ayrıca sosyoekonomik düzeyi düşük olan ailelerin çocukları anlamlı derecede yüksek oranlarda daha fazla istismar mağduru olmuşlardır. Bu çocukların diğerlerinden üç kat fazla istismar, yedi kat fazla ihmal mağduru olduğu tespit edilmiştir (Sedlak ve ark., 2010). Ayrıca araştırmada kullanılan Aile Ortamı Ölçeği, ailenin birlik beraberlik düzeyi ve denetim boyutunu değerlendirir. Minuchin'e (1974) göre aile bireyleri arasındaki iletişim aile işlevselliğinin merkezinde yer alır. Ayrıca uyum, bağlılık gibi aile dinamikleri aile yapısı ve tutumlardan daha önemlidir (Higgins ve McCabe, 2003). Bu değişkenler araştırmada ele alınmamıştır. Bunun bir sınırlılık olarak değerlendirilmesi gerekir. Daha sonra yapılacak çalışmalarda aile işlevselliği ve istismar riski ilişkisi araştırılmaya devam edilmelidir.

Araştırmada sosyal yalıtım, sosyal destekten yoksun olmak olarak ifade edilmiştir. Alanyazında araştırma bulgularına benzer sonuçlar veren çalışmalar olduğu görülür. Garbarino ve Kostelny (1993) çocuk istismarının sosyal destekten yoksun olan topluluklarda daha fazla görüldüğünü tespit etmişlerdir. Başka bir araştırmanın bulgularına göre sıklıkla başarısız sosyal ilişkiler kurduktan sonra çocuklarını istismar eden ebeveynlerin kendilerini sosyal hayattan soyutladıklarını göstermiştir (Black ve ark., 2001). Coohey (1996) arkadaşlarından ve ailesinden aldığı sosyal destek az olan annelerin istismar edici davranışlarda bulunma riskinin fazla olduğunu ortaya koymuştur. Kerimoğlu (2012) ise sosyal desteğin anne çocuk ilişkisini olumlu yönde etkilediğini tespit etmiştir. Kaner (2004) sosyal desteğin, strese neden olan durumu ortadan kaldırmadığını ancak bireylerin kaygı seviyelerini düşürerek, iyimser bir bakış açısı geliştirmelerine, sorun çıkarıcı ve zorlayıcı durumlarla baş etmede yeni yollar geliştirmelerine yardımcı olarak, kendilerini çaresiz hissetmelerini önlediğini belirtmiştir. Bu nedenle sosyal desteğin hem stresi azalttığı hem de çocuk bakımına destek olacak kişilerin bulunmasını sağlayarak çocukların istismar edilmesinin önüne geçtiği söylenebilir. Alanyazında yer alan araştırmaların da desteklediği şekilde algılanan sosyal destek

ve algılanan stres düzeyinin çocuk istismarı potansiyeli üzerinde belirleyici rol aldığı tespit edilmiştir. İstismarın önlenmesi amacıyla yapılacak çalışmaların stresle başa çıkmayı ve sosyal desteğin önemini içermesi gerektiği söylenebilir. Bunun yanı sıra, devletin aile politikaları kapsamında çalışmalar üreterek ailenin sosyal desteğinin artmasını sağlayabilir.

Alanyazında çocuk istismarı potansiyelinin çocuğun cinsiyetine göre değişip değişmediği ile ilgili araştırma bulgularını destekleyen ve desteklemeyen çalışmalar olduğu görülür. Araştırma bulgularına benzer şekilde, Yılmaz Irmak (2008) kız ve erkek çocuklar arasında fiziksel istismara maruz kalma oranları açısından anlamlı bir fark bulmamıştır fakat sözü edilen çalışmada kız çocukların daha çok anneleri tarafından, erkek çocukların ise öğretmenleri tarafından istismar edildikleri belirlenmiştir. Başka bir çalışmada ise kız çocuklarının istismar mağduru olma oranının biraz daha yüksek olduğu fakat bu farkın anlamlı olmadığı belirlenmiştir (HHS ve ark., 2015). Taner ve Gökler (2004) de kız ve erkek çocuklar arasında duygusal ve fiziksel istismara maruz kalma ihtimali açısından bir fark olmadığını belirtmişlerdir.

Araştırma bulgularından farklı olarak alanyazında kız çocukların erkeklere göre daha yüksek oranda aile içi şiddete uğradığını gösteren çalışmalar vardır (Bilir ve ark., 1991; Yavuz ve ark., 2003). UNICEF'in (2010) raporunda kız çocuklarının en çok anne, baba, öğretmen, arkadaş ve büyük kardeşlerden fiziksel şiddet gördüğü, erkek çocukların ise en çok arkadaş, öğretmen, baba, büyük kardeş ve tanımadıkları biri tarafından fiziksel istismara maruz kaldığı belirtilmiştir. Başka bir ifadeyle, araştırmanın bulgularına göre annelerin erkek çocuklarını fiziksel olarak istismar etmedikleri söylenebilir. Bu durumda çocuk istismarının cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğinin anlaşılmasında başka faktörleri değerlendirmek gerekir. Annelerin toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının incelenmesi, erkek ve kız çocuklarının cinsiyet rollerini nasıl algıladıklarının ortaya konması önemlidir. Ayrıca toplumda erkek çocuklara daha çok fiziksel istismar, kız çocuklara ise duygusal istismarın daha çok uygulandığı şekilde bir anlayış oluşmuştur. Bu anlayış kaynağını toplumsal cinsiyet rollerinden alır. Bunun yanı sıra anne babaların eğitim düzeyi ile çocuğun cinsiyetine göre fiziksel istismara maruz kalması arasında bir ilişki olup olmadığının incelenmesi de faydalı olabilir.

Çalışmada annelerin çocuklarını kabul red düzeyinin çocuğun cinsiyetine göre farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Araştırma bulgularını destekleyecek şekilde; Toran (2005) annelerin çocuklarına yönelik kabul red davranışları üzerinde çocuğun cinsiyetinin anlamlı bir etkisinin olmadığını ortaya koymuştur. Bir başka çalışmada da çocukların annelerinin ebeveyn kabul/red toplam puan ortalamalarının cinsiyetlerine göre farklılaşmadığı belirlenmiştir (Erlor, 2011). Başka bir ifadeyle, annelerin erkek ve kız çocuklarına yönelik kabul edici veya reddedici davranma oranının birbirine yakın olduğu tespit edilmiştir. Buna karşın; Türkiye’de ebeveyn tutumunun araştırıldığı bir çalışmada ebeveynlerin çocuktan beklentilerinin çocuğun cinsiyetine göre farklılaştığı ve çocuğa yönelik davranış ve tutumların da bu beklentilerle ilişkili olarak değiştiği saptanmıştır (Haktanır ve ark., 1999).

Ebeveyn kabul/reddinin çocuğun cinsiyetine göre farklılık gösterip göstermediği ile ilgili olarak bu çalışmayı destekleyen ve desteklemeyen araştırmalar vardır. Türkiye’de anne babaların çocuklarına yönelik tutumlarında cinsiyet önemli bir değişkendir. Kağıtçıbaşı’na (1999) göre anne babalar, erkek çocuklarını yaşlılık dönemlerinin teminatı olarak görür bu nedenle erkek çocuklara yönelik tutumları daha yüksek düzeyde kabul içerir. Buradan yola çıkarak annelerin çocuklarına karşı sergilediği kabul edici veya reddedici davranışına ait algısının çocuğun cinsiyetine göre farklılık göstermesi beklenmiş, fakat araştırma bulguları bu yönde çıkmamıştır. Ancak ebeveynin kabul ve red davranışları ebeveynin ve çocuğun bakış açısından değerlendirilir. Başka bir ifadeyle ebeveyn kabul/reddi, bireyin deneyimine, kişisel algısına göre veya ebeveyn tarafından belirtildiği şekilde anlaşılır (Rohner, 2005). Bu sebeple araştırmanın bulguları, annelerin çocuklarına cinsiyetlerine göre farklı davranmadıklarını ortaya koyacak nitelikte olduğu söylenemez. Bu durum ebeveynlerin çocuklarına yönelik davranışlarını nasıl algıladıklarını ifade eder. Başka bir ifadeyle anneler davranışlarının çocuklarının cinsiyetine göre farklılık göstermediğini düşünmektedirler.

Araştırmanın, çocuğun annesinin davranışlarını kabul edici veya reddedici algılaması ile ilgili bulgularından farklı olarak, alanyazındaki bazı çalışmalar algılanan anne kabul red düzeyinin çocuğun cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık göstermediğini ortaya koymuştur (Lila ve ark., 2007; Rohner ve ark., 2009; Yaşar, 2009). Batum (2007) ise erkeklerin kızlardan daha yüksek düzeyde ebeveyn reddi algıladığını tespit etmiştir. Benzer şekilde Gençtoprak (2010) erkek çocukların annelerinin davranışlarını kabul edici algılama düzeyinin kız çocuklarından

düşük olduğunu belirlemiştir. Erkek çocuklarının annelerinin davranışlarında daha fazla red algılamasının nedeni olarak annelerin erkek çocuklarından daha yüksek beklentisinin olması ve çocuk bu beklentiyi karşılamadığında ceza vermek amacıyla reddedici davranışlar sergilemesi gösterilebilir. Ancak bu araştırmada kız çocuklarının erkek çocuklarına göre annelerinin davranışlarını daha fazla reddedici algıladığı tespit edilmiştir. Annelerin çocuklarına yönelik davranışlarının kabul edici veya reddedici oluşuna dair algılarında çocuğun cinsiyetine göre bir fark ortaya çıkmamasına rağmen kız çocuklarının daha yüksek oranda anne reddi algılaması çelişkili gibi görünebilir ancak bu durum annelerin davranışlarının cinsiyete göre farklılık gösterdiğini ve bu farklılığın çocukların algısında ortaya çıktığını gösterir. Rohner ve arkadaşları (2009) ebeveynlerin ve çocukların kabul/red algıları arasında farklılık oluştuğunda çocukların algısının dikkate alınması gerektiğini belirtmişlerdir. Bu çalışmada kız çocukların annelerinin davranışlarını reddedici boyutta algılamasının sebebi olarak erkek çocukların aktif, korkusuz, dirençli olmasının beklenmesi, buna karşın kızların daha pasif, edilgen, uysal ve boyun eğici olmalarının istenmesi gösterilebilir. Türkiye'nin kültürel ve toplumsal yapısına göre erkek çocuklara karşı daha anlayışlı olunur. Annenin çocuk yetiştirme şekli ve kendisinin sahip olduğu toplumsal cinsiyet rolü davranışları, kızının edindiği toplumsal cinsiyet rolü davranışlarını etkiler (Ex ve Janssens, 1998). İşmen Gazioğlu (2007) da kızların yetiştirilirken erkeklere oranla daha fazla kontrol altında tutulduğunu belirtmiştir. Bu durum kızların erkeklere oranla annelerini daha fazla reddedici algılamasını açıklar.

Rohner (2005) çocukların en fazla etkilendiği yaşam olayının ebeveynleri tarafından kabul veya reddedilmeleri olduğunu vurgular. Anne ve babadan kabul ve ilgi gören çocukların, kabul ve ilgi görmemiş çocuklara kıyasla, kendileri ile ilgili yargılarının daha olumlu olduğu, yeteneklerinin farkında, öfkelerini daha iyi kontrol edebilen ve başa çıkma becerileri yüksek bireyler oldukları ortaya konmuştur (Kim ve Rohner, 2003). Anne babası tarafından kabul gören çocuğun kişilik gelişiminin ve yetişkinlikte psikolojik uyumunun sağlıklı olacağı; anne babaları tarafından red algılayan çocuk veya yetişkinlerin ise öfkeli ve agresif olabilecekleri, olumsuz benlik algısına sahip olma gibi uyumsuz özellikler geliştirebilecekleri belirtilmektedir (Rohner ve Khaleque, 2002; Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2005). Araştırmadan elde edilen bulgulara göre,

annelerin çocuk istismarı potansiyelleri (fiziksel istismar) düşüktür ancak çocuklarına yönelik davranışlarını reddedici olarak algılarlar. Çocukların annelerinin davranışlarına yönelik algısının da reddedici boyutta olduğu tespit edilmiştir. Bu durumda, annelerin fiziksel istismarda bulunmadıkları ancak duygusal olarak istismar edici davranışlar sergiledikleri söylenebilir. Bernard van Leer Vakfı'nın (2014) ortaya koyduğu bulgulara göre, anne babaların %23'ü fiziksel, %74'ü ise duygusal istismar uygular. Toplumda çocuğa uygulanan duygusal şiddetin, çocuğa fiziksel şiddet kadar zarar vermediği yönünde bir algı vardır. Bu sebeple fiziksel istismar görülme sıklığı düşerken duygusal istismar oranlarının yükseldiği görülür. Ancak alanyazındaki çalışmalar ebeveynin reddedici davranışlarının ve duygusal istismarın çocuk üzerinde olumsuz sonuçları olduğunu göstermektedir.

İleride yapılacak araştırmalarda algılanan stres, sosyal destek ve aile işlevselliğinin çocuk istismarı üzerindeki uzun vadeli sonuçları incelenebilir. Öğretmenlerin ve babaların çocuk istismarı potansiyelleri ve kabul/red algıları araştırılabilir. Çocuk istismarı ve ebeveyn kabul red algısı ile ilgili veya stres yönetimi, aile işlevselliği, sosyal destek ağlarının genişletilmesi gibi konularda eğitim programları hazırlanarak, programın annelerin istismar potansiyelleri üzerindeki etkisi incelenebilir. Aile işlevselliği bu araştırmada etkili bulunmadığından daha sonraki çalışmalarda ailenin genişliği veya kültür gibi bağlamsal faktörler ile birlikte aile işlevselliğinin istismar potansiyeli üzerindeki yordayıcı etkisi araştırılabilir.

Yazarlar Hakkında / About Authors

Başak Kubin Mete. Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları Taşımacılık A.Ş.'de psikolog olarak görev yapmaktadır. Hacettepe Üniversitesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalında doktora öğrenimine devam etmektedir. Çocuk istismarı ve ihmali, toplumsal cinsiyet, iş hayatında psikososyal risk faktörleri, travma, EMDR ve bilişsel davranışçı terapiler çalışma alanlarıdır.

She works at TCDD Tasimacilik A.S. as a psychologist. She is a PhD student at Hacettepe University Psychological Counseling and Guidance Department. Her research interests include child abuse and neglect, the gender, psychosocial risk factors in work life, trauma, EMDR and cognitive behavioral therapies.

Filiz Bilge. Hacettepe Üniversitesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalında profesördür. Toplumsal cinsiyet, kadına yönelik şiddet, çocuk istismarı ve ihmali, okula bağlılık, iş doyumu, tükenmişlik, sosyal destek ve kariyer gelişimi çalışma alanlarıdır.

She is a professor of Psychological Counseling and Guidance in Hacettepe University. Her research interests include the gender, violence against women, child abuse and neglect, school engagement, job satisfaction, burnout, social support and career development.

Yazar Katkıları / Author Contributions

BKM çalışmanın tüm süreçlerine, tasarlanmasına, veri toplanmasına, analizine ve makalenin yazımına katkı sağlamıştır. FB çalışmanın tasarlanmasına, yazımına, yayımlanan son halinin onaylanmasına katkıda bulunmuştur.

BKM contributed to the design, data collection, analysis and writing of the paper. FB presenting the design of the study to the final version of the paper. FB contributed to the design, writing of the paper and finalization of the study.

Çıkar Çatışması / Conflict of Interest

Yazarlar tarafından çıkar çatışmasının olmadığı rapor edilmiştir.

No conflict of interest has been reported by the authors.

Fonlama / Funding

Herhangi bir fon desteği alınmamıştır.

No funding support was received.

Etik Bildirim / Ethical Standards

Çalışma için Etik Komisyon ve Milli Eğitim Bakanlığı izinleri alınmıştır. Ayrıca çalışmada uygulanan tüm süreçler 1964 Helsinki Deklerasyon'u çerçevesince gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar çalışmaya gönüllü olarak katılmış ve kendilerinden bilgilendirilmiş onam alınmıştır.

The study was approved by the ethics commission and the Ministry of National Education. In addition, all the processes in the study were carried out according to the 1964 Helsinki Declaration. Participants participated in the study voluntarily and informed consent was obtained.

ORCID

Başak Kubin Mete <https://orcid.org/0000-0003-2165-4380>

Filiz Bilge <http://orcid.org/0000-0001-7502-3846>

KAYNAKÇA

- Anjel, M., ve Erkman, F. (1993). *The transliteral equivalence, reliability and validity studies of the parental acceptance-rejection questionnaire mother form: A total for assessing child abuse*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.
- Bahar, G., Savaş, H. A. ve Bahar A. (2009). Çocuk istismarı ve ihmali: Bir gözden geçirme. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 4(12), 51-65.
- Batum, P. (2007). *Öğrenme bozukluklarında ebeveyn kabulü/reddi ile içselleştirme ve dışsallaştırma sorunlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Bernard van Leer Vakfı. (2014). *Türkiye’de 0-8 Yaş Arası Çocuğa Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması*. <http://www.ailecocuksiddet.info/RAPOR.pdf> adresinden erişildi.
- Bilir, Ş., Arı, M., Dönmez, N. ve Güneysu, S. (1991). 4-12 yaşları arasında 16.100 çocukta örselenme durumları ile ilgili bir inceleme. *Çocuk İstismarı ve İhmali*. Ankara: Gözde Repro Ofset.
- Black, D. A., Heyman, R. E. ve Smith-Slep, A. M. (2001). Risk factors for child abuse. *Aggression and Violent Behavior*, 6, 121-188.
- Bulut, I. (1996). *Genç anne ve çocuk istismarı*. Ankara: Bizim Büro.
- Clark, R. E. ve Clark, J. F. (2007). *The Encyclopedia of Child Abuse*. New York: Facts On File.
- Cohen, S., Kamarck, T. ve Mermelstein, R. (1983). A global measure of perceived stress. *Journal of Health and Social Behavior*, 24, 385-396.
- Coohey, C. (1996). Child maltreatment: Testing the social isolation hypothesis. *Child Abuse & Neglect*, 20, 241-254.
- Corse, S. J., Schmid, K. ve Trickett, P. K. (1990). Social network characteristics of mothers in abusing and nonabusing families and their relationships to parenting beliefs. *Journal of Community Psychology*, 18, 44-59.
- Crnic, K. A., Greenberg, M. T., Ragozin, A. S., Robinson, N. M. ve Basbam, R. B. (1983). Effects of stress and social support on mothers and premature and full-term infants. *Child Development*, 54, 209-217.
- Crouch, J. L., Milner, J. S. ve Thomsen, C. (2001). Childhood physical abuse, early social support, and risk for maltreatment: current social support as a mediator of risk for child physical abuse. *Child Abuse & Neglect*, 25, 93-107.
- Currie, J. ve Widom, C. S. (2010). Long-term consequences of child abuse and neglect on adult economic well-being. *Child Maltreatment*, 15(2), 111-120.
- De Longis, A., Folkman, S. ve Lazarus, R.S. (1988). The impact of daily stress on health and mood: Psychological and social resources as mediators. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54, 486-495.

- Dopke, C. A. ve Milner, J. S. (2000). Impact of child noncompliance on stress appraisals, attributions, and disciplinary choices in mothers at high and low risk for child physical abuse. *Child Abuse & Neglect*, 24, 493–503.
- Dünya Sağlık Örgütü. (2006). Preventing child maltreatment: a guide to taking action and generating evidence. http://whqlibdoc.who.int/publications/2006/9241594365_eng.pdf. adresinden erişildi.
- Dünya Sağlık Örgütü. (2013). European report on preventing child maltreatment. http://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0019/217018/European-Report-on-Preventing-Child-Maltreatment.pdf. adresinden erişildi.
- Eker, D., Arkar, H. ve Yıldız, H. (2001). Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nin gözden geçirilmiş formunun faktör yapısı, geçerlik ve güvenilirliği. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 12(1), 17-25.
- Erlor, Ö. (2011). *Ebeveyn kabul reddi ile 5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Ex, C. T. G. M. ve Janssens, J. M. A. M. (1998). Maternal influences on daughters' gender role attitudes, *Sex Roles*, 38(3-4).
- Finzi-Dottan, R. ve Harel, G. (2014). Parents' potential for child abuse: An Intergenerational Perspective. *Journal of Family Violence*, 29, 397–408.
- Fowler, P. C. (1980). Family environment and early behavioral development: a structural analysis of dependencies. *Psychological Reports*, 47, 611-617.
- Garbarino, J. ve Kostelny, K. (1993). Neighborhood and community influences on parenting. (Ed: T. Lusiter, ve L. Okagaki) *Parenting: An Ecological Perspective*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Gaudin, J. M., Polansky, N. A., Kilpatrick, A. C. ve Shilton, P. (1996). Family functioning in neglectful families. *Child Abuse & Neglect*, 20(4), 363-377.
- Gelles, R. J. ve Perlman, S. (2012). *Estimated Annual Cost of Child Abuse And Neglect*. Chicago IL: Prevent Child Abuse America.
- Gençtoprak, S. (2010). *Çocukların anne-babalarıyla ilişkide kabul veya red algıları, psikolojik uyumları ve akademik başarılarının incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karaelmas Üniversitesi, Zonguldak.
- Haktanır, G., Aral, N., Alisinanoğlu, F., Baran, G., Başar, F., Köksal, A. ve Bulut, Ş. (1999). *Türkiye'de Anne-Baba Tutumu Araştırmalarına Genel Bir Bakış. Cumhuriyet Ve Çocuk: II. Ulusal Çocuk Kültürü Bildirileri 4-6 Kasım 1998*, Ankara: A.Ü. Çocuk Kültürünü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları.
- Harvan, J. S. (2001). *The relationship between child, family, and treatment variables and family functioning in abusive and neglectful families*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, The University of Georgia, Athens.

- Higgins, D. J. ve McCabe, M. P. (2003). Maltreatment and family dysfunction in childhood and the subsequent adjustment of children and adults. *Journal of Family Violence*, 18(2), 107-120.
- Holden, W. E. ve Banez, G. A. (1996). Child abuse potential and parenting stress within maltreating families. *Journal of Family Violence*, 11, 1-12.
- İşmen Gazioğlu, E. (2007). Child maltreatment in terms of parent-adolescent relationships: A control theory. *The Criminology, Victimology and Security Review*, 1(3), 39-52.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1999). *Yeni insan ve insanlar*. İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Kaner, S. (2004). *Engelli çocuğu olan ana babaların algıladıkları stres, sosyal destek ve yaşam doyumlarının incelenmesi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri.
- Kerimoğlu, G. (2012). *Serebral palsili çocuğu olan annelerin algıladıkları sosyal desteğin anne çocuk ilişkileri üzerine etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Khaleque, A. ve Rohner, P. R. (2002). Perceived parental acceptance-rejection and psychological adjustment: a meta-analysis of cross cultural and intracultural studies. *Journal of Marriage and the Family*, 64, 54-64.
- Khaleque, A. ve Rohner, R. P. (2011). Transnational relations between perceived parental acceptance and personality dispositions of children and adults: A meta-analytic review. *Personality and Social Psychology Review*, 20(10), 1 – 13.
- Kim, S. ve Rohner, R. P. (2003). Perceived parental acceptance and emotional empathy among university students in Korea. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 34, 723-735.
- Kutlu, Y. (2011). *Farklı gelişim gösteren ve normal gelişim gösteren çocuk sabibi annelerin düşmanlık-saldırganlık, kayıtsızlık-ihmal ve depresyon düzeyleri arasındaki ilişkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Lila, M., García, F. ve Gracia, E. (2007). Perceived paternal and maternal acceptance and children's outcomes in Colombia. *Social Behavior and Personality*, 35(1), 115-124.
- Minuchin, S. (1974). *Families and Family Therapy*. Cambridge: Harvard University Press.
- Norman, R. E., Byambaa, M., De, R., Butchart, A., Scott, J. ve Vos, T. (2012) The long-term health consequences of child physical abuse, emotional abuse, and neglect: A systematic review and meta-analysis. *PLOS Medicine*, 9(11), 1 -31.
- Öner, N. (2006). *Türkiye'de kullanılan psikolojik testler: bir başvuru kaynağı* (2. Basım). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Paavilainen, E., Astedt-Kurki, P., Paunonen-Ilmonen, M. ve Laippala, P. (2001). Risk factors of child maltreatment within the family: towards a knowledgeable base of family nursing. *International Journal of Nursing Studies*, 38, 297-303.
- Peltonen, K., Ellonen, N., Pösö, T. ve Lucas, S. (2014). Mothers' self-reported violence toward their children: A multifaceted risk analysis. *Child Abuse & Neglect*, 38, 1923-1933.

- Pereira, J., Vickers, K., Atkinson, L., Gonzalez, A., Wekerle, C. ve Levitan, R. (2012). Parenting stress mediates between maternal maltreatment history and maternal sensitivity in a community sample. *Child Abuse & Neglect*, 36, 433 – 437.
- Pişkin, M. (2003). Öğretmenlerin fiziksel çocuk istismarı potansiyellerinin incelenmesi. *4.Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi.
- Polat, O. (2001). *Çocuk ve şiddet*. İstanbul: DER Yayınları.
- Rodriguez, C. M. ve Tucker, M. C. (2014). Predicting maternal physical child abuse risk beyond distress and social support: Additive role of cognitive processes. *Journal of Child and Family Studies*. doi: 10.1007/s10826-014-9981-9.
- Rohner, R. P. (1980). Worldwide tests of parental acceptance-rejection theory: An overview cross-cultural research. *Behavior Science Research*, 15, 1-21.
- Rohner, R. P. (1986). *The Warmth dimension: Foundations of Parental Acceptance Rejection Theory*. Newbury Park, CA: Sage Publications, Inc.
- Rohner, R. P. (2005). Glossary of significant concepts in parental acceptance rejection theory (PARTheory). <http://www.cspar.uconn.edu/Glossary.pdf>. adresinden erişildi.
- Rohner, R. P. ve Khaleque, A. (2002). Parental acceptance-rejection and lifespan development: A universalist perspective. W. J. Lonner, D. L. Dinnel, S. A. Hoyes, & D. N. Sottler (Ed.), *Online readings in Psychology and Culture, Center for Cross-Cultural Research*, Western Washington University.
- Rohner, R. P., Khaleque, A. ve Cournoyer, D. E. (2009). Introduction to Parental Acceptance-Rejection Theory, Methods, Evidence, and Implications. http://www.cspar.uconn.edu/INTRODUCTION%20TO%20PARENTAL%20ACCEPTANCE_09.pdf adresinden erişildi.
- Rohner, R. P, Khaleque, A., ve Cournoyer, D. E. (2005). Parental acceptance-rejection: Theory, methods, cross-cultural evidence, and implications. *Ethos*, 33, 299-334.
- Rohner, R. P., Saavedra, J. M. ve Granum, E. O. (1978). Development and validation of the parental acceptance-rejection questionnaire. *Catalog of Selected Documents in Psychology*, 8, 17-48.
- Sedlak, A. J., Mettenburg, J., Basena, M., Petta, I., McPherson, K., Green, A. Ve Li, S. (2010). *Fourth National Incidence Study of Child Abuse and Neglect (NIS-4): Report to Congress, Executive Summary*. Washington, DC: U.S. Department of Health and Human Services, Administration for Children and Families.
- Stith, S. M., Liu, T., Davies, L., Boykin, E. L., Alder, M. C., Harris, J. M., --- Dees, J. G. (2009). Risk factors in child maltreatment: A meta-analytic review of the literature. *Aggression and Violent Behavior*, 14(1), 13-29.
- Streeter, C. L. ve Franklin, C. (1992). Defining and measuring social support: Guidelines for social work practitioners. *Research on Social Work Practice*, 2, 81-98.

- Taner, Y. ve Gökler, B. (2004). Çocuk istismarı ve ihmali: Psikiyatrik yönleri. *Hacettepe Tıp Dergisi*, 35, 82-86.
- Toran, M. (2005). *Farklı sosyo-kültürel düzeylere sahip annelerin çocuklarını kabullenme ve reddetme davranışlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Tucker, M. C. (2011). *Family functioning and social isolation as moderators between stress and child abuse potential*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, The University of North Carolina, Greensboro.
- Tucker, M. C. (2014). *Personal and couple level risk factors: maternal vs. paternal physical child abuse risk*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, The University of North Carolina, Greensboro.
- UNICEF (2010). *Türkiye’de Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması Özet Rapor*. Ankara: Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Yayınları.
- U.S. Department of Health and Human Services, Administration for Children and Families, Administration on Children, Youth and Families, Children’s Bureau. (2015). *Child maltreatment 2013*. <http://www.acf.hhs.gov/programs/cb/research-data-technology/statistics-research/child-maltreatment>. adresinden erişildi.
- Usluer, S. (1989). *The reliability and validity of the Turkish family environment questionnaire*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.
- Varan, A. (2003). *EKAR kuramı değerlendirme araştırmalarının Türkiye güvenirlik ve geçerlik çalışması*. Yayınlanmamış çalışma, Ege Üniversitesi, Psikiyatri Anabilim Dalı, İzmir.
- Wang, C. T. ve Holton, J. (2007). Total estimated cost of child abuse and neglect in the United States. *Economic Impact Study*. <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.192.2911&rep=rep1&type=pdf> adresinden erişildi.
- Whipple, E. E. ve Webster-Stratton, C. (1991). The role of parental stress in physically abusive families. *Child Abuse and Neglect*, 15, 279-291.
- Yaşar, F. (2009). *İlköğretime devam eden öğrencilerin anne-çocuk ilişkisini kabul ve reddedici algılama düzeyinin annenin evlilik doyumu ve evlilik uyumu düzeyiyle ilişkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Yavuz, M. F., Atan, Y. K., Atamer, A. ve Gölge, Z. B. (2003). Lise öğrencilerinde fiziksel şiddetin değerlendirilmesi: Okulda ve ailede karşılaşılan şiddet ve öğrencinin kendi uyguladığı şiddet. *Adli Bilimler Dergisi*, 3, 39-47.
- Yerlikaya, E. E. ve İnanç B. Y. (2007). Algılanan Stres Ölçeği’nin Türkçe çevirisinin psikometrik özellikleri. *IX. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi Özet Kitabı*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları.
- Yılmaz Irmak, T. (2008). *Çocuk istismarı ve ihmalinin yaygınlığı ve dayanıklılıkla ilişkili faktörler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Zimet, G. D., Dahlem, N. W., Zimet, S. G. ve Farley, G. K. (1988). The multidimensional scale of perceived social support. *Journal of Personality Assessment*, 52, 30-41.

Extended Abstract

Introduction: Child abuse and neglect is a comprehensive and serious social problem in the World. Child abuse damages child's life, physical and psychological health, development, confidence, responsibility, and various abilities. Physical abuse; a parent or anyone who have the responsibility or power on the child, causes children to suffer a real damage or the child's exposure to damage threats (WHO, 2006). Emotional abuse has behaviors that cognitive, behavior which is or which may cause emotional or other mental disorders in children (Clark & Clark, 2007). According to parental acceptance-rejection theory; acceptance and rejection by parents in childhood has effects on individuals' emotional, behavioral and social-cognitive development (Rohner, 1986). Therefore; parental rejection can be considered as emotional abuse.

Different types of stress (life events, stress, parental stress or perceived stress) have an impact on child abuse. Unlike other types of stress, perceived stress creates awareness beyond the frequency and severity of stressors of life, the stress of parenting or the child's problematic behavior. People with higher perceived stress scores and perceive parenting as a threat have high child abuse potential score (Dopke & Milner, 2000; Finzi-Dottan & Harel, 2014).

The family that is among the risk factors of child abuse must be investigated as a priority in order to prevent abuse. The family dynamics such as loyalty and harmony hold a significant place in the child abuse cases (Higgins & McCabe, 2003). In many researches, role structure in abusive family more unstable and communication within the family is less than other families, abused children are at high living rate in the conflict home environment, decreased family communication is increasing daily stress levels have been demonstrated (Paavilainen & ark., 2001; Stith et al., 2009).

When abuse cases are examined, it showed that mothers have an important role in the abuse case. It was determined that more children exposed to violence by their mother in many study conducted with mothers (Bilir, Arı, Dönmez & Güneysu, 1991; Bulut, 1996). Mothers are first in the ranking of parents who apply abuse because mother is seen as the main person responsible for care of the child (Polat, 2001). In many families, mother is providing care to the child as deprived of a father's support.

The other is one of the risk factors for child abuse is the lack of social support or social isolation. Social isolation is the absence of social support or the poor quality of social support resources (Streeter & Franklin, 1992). Abusive parents have stated that they have a low of adequate source of social support and relationship quality in their social environment (Black, Heyman & Smith-Slep, 2001; Whipple & Webster-Stratton, 1991).

According to parental acceptance-rejection theory, acceptance or rejection by parents in childhood has an impact on the people's emotional, behavioral and social cognitive development (Rohner, 1986). Children perceive rejection by parents have higher risk being funky, relevance wanting, angry, mistrustful and alone in childhood and adulthood (Khaleque & Rohner, 2002). According to Kagan's (1978) phenomenological perspective; rejection by parents, is not the behavior of the parents, is the child's belief (cited by, Rohner et al., 2009). In other words; the important thing is not how parents treat children, is how children's perception about parents behaviors. There are many researches that prove the positive relationship between parental acceptance of children with psychological and developmental health (Batum, 2007; Erler 2011; Gençtoprak, 2010; Lila et al., 2007).

This research is a descriptive study conducted with the aim of investigating the relations between mother's child abuse potential and perceived stress, social isolation and family functioning. Similarly, the relation between mothers' parental acceptance/rejection perception and perceived stress, social isolation and family functioning was determined. In addition, children's parental acceptance/rejection perception was examined in terms of gender differences and lastly relationship between level of child abuse and gender of the child were investigated in this research.

Method: The sample is composed of 207 students (112 female, 95 male) studying at 4th and 5th grades of schools in the central district of Sinop and the mothers of these students (n=207).

In the research, The Child Abuse Potential Inventory developed by Milner (1986) was used with the aim of determining the mothers' child abuse potential. Parental Acceptance-Rejection Questionnaire – Mother Form developed by Rohner (1980) was utilized in order to determine parental acceptance and rejection; The Perceived Stress Scale which was developed by Cohen et al. (1983) was used to determine perceived stress levels. As for family functioning, The Family Environment Scale developed by Fowler (1980) and for social isolation, The Multidimensional Scale of Perceived Social Support developed by Zimet et al. (1988) were administered. Data related to the mothers' characteristics were obtained through the Personal Information Form prepared by the researcher. Children participants completed the Child Parental Acceptance-Rejection Questionnaire with Control Scale Mother Version was developed by Rohner, Saavedra and Granum (1978) to assess their relationship with their mother.

Results: According to acquired findings, between child abuse potential and perceived stress were found to be in a positive and moderate relationship ($r = .48$) and the

correlation between two variables when other variables are controlled appears to be $r = 0.43$. There is a correlation between negative and low levels of social support and child abuse potential ($r = -.35$) and when other variables are controlled correlation between the two variables were found to be $r = -.27$. Among family functioning and child abuse potential was found a negative and the low level relation ($r = -.15$) and when other variables are controlled positive but appears to be again a low relationship. t test results for the regression coefficients when examined, perceived stress and social isolation variables have been found to be significant predictors of the child abuse potential but family functioning not have a significant effect.

When the relationship between the perceived stress and mother's perception of acceptance or rejection to her child is examined, it was found to be a positive and moderate correlation ($r = .40$) and when other variables are checked the correlation between two variables is observed that approximately $r = .34$. There were a negative and low relationship ($r = -.29$) between social support and mother's perception of acceptance or rejection to her child and when other variables are controlled correlation between the two variables is calculated as $r = -.21$. Similarly, it was found to be a negative and low relationship ($r = -.19$) between family functioning and mother's perception of acceptance or rejection and when other variables are controlled, it was found a negative and quite low level relationship. When t test results for the regression coefficients examined, perceived stress and social isolation are a significant predictor on mother's perception of acceptance or rejection to her child but family functioning not have a significant effect.

According to research findings, child abuse potential is not significantly different depending on the child's gender, $U = 5204$; $p > 0,05$. Similarly, mother's perception of acceptance or rejection to her child is not significantly different depending on the child's gender, $U = 5319$; $p > 0,05$.

The children's perception towards mothers' behavior shows a significant difference to the children's gender, $U = 3581$; $p < 0,01$. Girls are perceived as more rejective mothers' behaviors compared to boys.

Discussion & Conclusion: Perceived stress scores were significantly higher in people with high potential for child abuse in many studies in the literature (Dopke & Milner, 2000; Finzi-Dottan & Harel, 2014; Hillson & Kuiper, 1994). It was found to be a significant predictor of perceived stress on child abuse in this study, too.

In many studies on the role of the structure of abusive families more unstable and family communication is less than the other families, high probability of abused children living

rate of the conflict home environment and also, family communication was found to decrease in the daily stress level increases (Paavilainen et al., 2001; Stith et al., 2009).

To support research findings Tucker (2011) found that stress and social isolation that independent predictors of the risk of abuse but it found that have not a significant impact family functioning. There was no significant relationship between the types of abuse in the family functioning levels in another research (Harvan, 2001).

There are studies that determine an important risk factor for child abuse on the social isolation (Coohey, 1996; Kerimoğlu, 2012). As the support of research in the literature, perceived social support and perceived stress level is decisive on child abuse potential.

Similar to the findings of this study, there are studies showed that not a significant difference in the rate of physical abuse among both boys and girls (Yılmaz Irmak, 2008; Taner & Gökler, 2004). Similarly, there are many studies determined that not a significant effect of children's gender on mothers' perception of acceptance and rejection behaviors (Erler, 2011; Toran, 2005).

Finally, it was determined that the perception of girls toward behaviors of mothers was more rejecting than boys' perception. Unlike research findings, there are researches about that perceived mother acceptance and rejection level was not affected by children's gender (Lila et al., 2007; Rohner et al., 2010; Yaşar, 2009).

Although mothers' perception of acceptance and rejection behavior was no difference by children's gender, girls had more parental rejection seems to be in contradiction with each other. However, parental acceptance and rejection is demonstrated person's subjective perception and experiences, or as reported by parents (Rohner, 2005). This situation shows that behavior of parents that differ according to their children's gender and these differences occur in children's perception.

Boys are much more protected than girls in the Turkish cultural and social structure and it is acting more tolerant boys. Therefore, even rejecting a behavior meets at boys are in developing the belief that they need to deal with it, girls are more vulnerable to rejection behavior, thus rejecting behavior detection levels are increased.